

Niniejszym tekstem rozpoczynamy w „Wiadomościach Uniwersyteckich” cykl artykułów z okazji 70-lecia istnienia naszego Uniwersytetu, w ramach którego będziemy przypominać historię Uczelni oraz ludzi z nią związanych. Zachęcamy wszystkich do lektury, a także do tworzenia tego cyklu i nadsyłania tekstów (wraz z materiałem ilustracyjnym). **Redakcja**

WYŻSZE STUDIUM NAUCZYCIELSKIE UMCS – DWA LATA ISTNIENIA

Po zakończeniu II wojny światowej silnie odczuwano brak kadry pedagogicznej. Starano się temu zaradzić przez powołanie w 1954 r. dwuletnich studiów nauczycielskich, znanych jako SN-y. Były one najpowszechniejszą, chociaż nie jedyną, formą tej działalności. Jednakże pełniejsze wykształcenie zapewniać miały przyszłym nauczycielom nauczania podstawowego trzyletnie wyższe studia nauczycielskie (WSN-y).

Nie mogło zabraknąć tych studiów również w Lublinie, zwłaszcza, że poważną rolę odgrywał rozwijający się Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej. Przygotowany przez Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego Projekt Sieci WSN z dnia 6 czerwca 1970 r. przewidywał otwarcie na Lubelszczyźnie kilku punktów kształcenia nauczycieli:

1. w Białej Podlaskiej – od roku szkolnego 1970/71 w Wyższej Szkole Wychowania Fizycznego jako filii Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie,

2. w Lublinie – od roku szkolnego 1971/72 – w formie Wyższego Studium Nauczycielskiego w ramach Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej /po przyjęciu bazy lokalowej dotychczasowego I Studium Nauczycielskiego w Lublinie, przy ul. Narutowicza 12 i nowego Domu Studenta tego studium/,

3. w Zamościu – od roku szkolnego 1972/73 – w formie Wyższego Studium Nauczycielskiego stanowiącego filię Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, jeżeli zapotrzebowanie szkolnictwa będzie wymagało zorganizowania w woj. lubelskim trzeciego punktu o programie WSN¹.

Wydawałoby się, że punkt pierwszy nie odnosi się do UMCS. Jednak najwcześniejsze wzmianki z 1969 r. dotyczą właśnie działalności Wyższego Studium Nauczycielskiego w Białej Podlaskiej, które na mocy zarządzenia Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 czerwca 1969 r. stało się filią UMCS. Według bazowych założeń tegoż Ministerstwa dotyczących ogółu wyższych studiów nauczycielskich, WSN w Białej miał przygotowywać nauczycieli do pracy w szkołach podstawowych i zasadniczych zawodowych, ale umożliwić też prowadzenie prac naukowo-badawczych dotyczących zagadnień dydaktycznych². Organizacją filii zajął się doc. dr Władysław Romanowski³.

W ramach Studium utworzone zostały dwie sekcje. Kierownikiem sekcji nauczania początkowego z kierunkami: wychowanie fizyczne oraz zajęcia praktyczno-techniczne został dr Kazimierz Czajkowski. Kierownictwo sekcji wychowania fizycznego z jednym kierunkiem – nauczanie początkowe objął dr Czesław Borejsza. W ramach poszczególnych sekcji utworzono również zakłady

Rektor prof. Zbigniew Lorkiewicz dokonuje immatrykulacji studentów pierwszego roku UMCS, 1971 r. Źródło: Archiwum UMCS, Wycinki prasowe, sygn. S 4/784

W przypadku sekcji wychowania fizycznego były to Zakłady: Teorii i Metodyki Wychowania Fizycznego i Sportów, Sportów Przestrzennych i Obozownictwa, Anatomii i Fizjologii. Natomiast w sekcji nauczania początkowego: Teorii Nauczania i Wychowania, Psychologii, Metodyki Nauczania Początkowego, Metodyki Zajęć Praktyczno-Technicznych oraz Praktyk Pedagogicznych. Nauka w Studium trwała trzy lata. W roku 1969 przyjęto do WSN ogółem 120 osób. Kadra liczyła wówczas 21 pracowników naukowo-dydak-

tycznych oraz dwóch pracowników bibliotecznych⁴. Opiekę nad Filią sprawował doc. dr Stanisław Krzykała.

Problemy organizacyjno-kadrowe (m.in. brak specjalistów mogących kształcić kandydatów na studia czy też zrozumiałe nieuwzględnienie potrzeb finansowych nowopowstałego WSN w preliminarzu budżetowym uczelni) spowodowały, że ówczesny rektor UMCS prof. dr Zbigniew Lorkiewicz zwrócił się o pomoc do prof. dr. Stefana Wołoszyna, rektora warszawskiej Akademii Wychowania Fizycznego. Zajęcia w Studium rozpoczęły się 8 września 1969 r., albowiem do siódmego dnia tego miesiąca studenci byli zatrudnieni przy pracach społecznych. Inauguracja roku akademickiego miała miejsce 10 października.

Mimo planów dalszej rozbudowy oraz opracowania projektu rozwoju na następne lata, po dwusemestralnym okresie istnienia Wyższego Studium Nauczycielskiego w Białej Podlaskiej jako filii UMCS, zarządzeniem Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego 29 czerwca 1970 r. zostało z dniem 1 sierpnia 1970 r. przekazane Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie⁵.

W 1969 r. omawiano też wstępne koncepcje utworzenia Wyższego Studium Nauczycielskiego w Zamościu. Uruchomienie tamtejszego WSN-u przewidziano na rok akademicki 1972/1973 wraz z kierunkami: język rosyjski, wychowanie obywatelskie, wychowanie muzyczne z zajęciami technicznymi, matematyka z fizyką i nauczanie początkowe⁶. Organizatorem punktu został doc. dr Bohdan Komorowski⁷. Senat przyjął wprawdzie wniosek utworzenia Studium w Zamościu do zatwierdzenia, jednakże z braku jakichkolwiek innych śladów w zachowanych dokumentach archiwalnych można wysnuć hipotezę, że ośrodek ten ostatecznie nie powstał, zaś jego zadanie realizowało Studium Zaoczne.

Wyższe Studium Nauczycielskie utworzone w ramach UMCS

w Lublinie zostało powołane 1 maja 1971 r. W oficjalnym dokumencie czytamy:

§2. *Zadaniem Studium jest kształcenie nauczycieli dla potrzeb szkół podstawowych i zasadniczych szkół zawodowych oraz prowadzenie prac naukowo-badawczych w zakresie dydaktyk szczegółowych.*

§3. *Pracą Studium kieruje kierownik Studium powoływany przez rektora spośród profesorów lub docentów szkoły, w trybie określonym ustawą o szkolnictwie wyższym.*

§4. *W ramach Studium tworzy się sekcje*

1/ humanistyczno-pedagogiczną i 2/ matematyczno-przyrodniczą.

§5. 1. *Nauka w Studium trwa 3 lata i prowadzona jest systemem studiów dziennych lub zaocznych wg planów studiów i ramowych programów nauczania, zatwierdzonych przez Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. Szczegółowe programy nauczania ustala rektor.*

2. *Dopuszczanie do studiów odbywa się zgodnie z ogólnymi warunkami i trybem przyjęć na studia w szkołach wyższych (...)*

§6. 1. *Zajęcia dydaktyczne w Studium prowadzą pracownicy naukowo-dydaktyczni zatrudnieni na etatach przydzielonych Studium oraz pracownicy naukowo-dydaktyczni innych jednostek Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie skierowani przez rektora do pracy w Studium (...)*

§7. *Absolwenci Studium otrzymują dyplomy ukończenia wyższych studiów zawodowych⁸.*

Niebagatelną rolę w tworzeniu WSN na UMCS odegrał jego kierownik – doc. dr hab. Karol Poznański⁹. Zastępcą kierownika został doc. dr hab. Leon Koj¹⁰. Personel sekretariatu stanowiły: Alina Kulicka, Bożena Markowska i Beata Wysocka. Nauka w Studium miała się odbywać zarówno systemem stacjonarnym (nauka miała trwać trzy lata), jak i zaocznym. W tym ostatnim przypadku były to trzy semestry (a więc 1,5 roku), a studia te przeznaczone były dla absolwentów Studiów Nauczyciel-

skich z minimum rocznym stażem pracy.

W roku akademickim 1971/1972 na studiach stacjonarnych w ramach sekcji humanistyczno-pedagogicznej powołano następujące kierunki: filologia rosyjska, wychowanie muzyczne oraz nauczanie początkowe z wychowaniem muzycznym, zaś na zaocznych: filologia rosyjska i nauczanie początkowe. Na sekcji matematyczno-przyrodniczej z kolei utworzono kierunki: matematyka z fizyką i zajęcia praktyczno-techniczne na studiach stacjonarnych oraz matematyka i fizyka na studiach zaocznych.

Ogólna liczba studentów WSN, według stanu na dzień 23 września 1971 r., wynosiła na studiach stacjonarnych 167 osób, na zaocznych – 132¹¹. W grudniu liczba ta wzrosła do 174 studentów na studiach stacjonarnych oraz 134 na zaocznych. Warto jednak wspomnieć, że w wyniku pierwszej serii egzaminów wstępnych przeprowadzonej w lipcu, spośród 148 kandydatów na studia zakwalifikowało się tylko 88. Limit przyjęć wynosił 180 osób, z czego na kierunek filologia rosyjska – 40 (przyjętych 31), matematyka z fizyką – 40 (przyjętych 12), zajęcia praktyczno-techniczne – 40 (zakwalifikowało się 6), wychowanie muzyczne – 30 miejsc (24 osoby przyjęte) oraz nauczanie początkowe z wychowaniem muzycznym – również 30 miejsc (egzamin zdało 15 osób). W celu uzupełnienia list studentów przeprowadzono dodatkowy nabór¹².

Formalnie Wyższe Studium Nauczycielskie, jako integralna część składowa UMCS w Lublinie, rozpoczęło działalność 1 września 1971 r. Uroczysta immatrykulacja odbyła się 2 października w Chatce Żaka. Bazę WSN-u tworzyły dwa budynki przy ul. Zana przeznaczone na domy studenckie oraz budynek przy ul. Narutowicza 12. W ich ramach rozporządzano następującymi lokalami: aulą na 200 osób, 8 salami wykładowymi (40–60 osób), 15 salami mniejszymi, 7 pracownikami

specjalistycznymi, gabinetem lekarskim, 5 pomieszczeniami bibliotecznymi, 8 pomieszczeniami po szkole ćwiczeń, salą gimnastyczną, 6 pokojami noclegowymi (w sumie na około 60 osób). Do efektywnej realizacji programów nauczania potrzebowano: 4 techników, 4 bibliotekarzy, 4 pracowników administracyjnych, 39 pracowników dydaktycznych oraz dodatkowych 5 sal dydaktycznych, 2 sal dla Studium Wojskowego, 7 sal na wychowanie muzyczne, 3 sal do zajęć z ekonomii i 3 pomieszczeń dla administracji. Potrzeby te były tematem czynnej dyskusji na posiedzeniach Senatu¹³.

Opracowany w 1972 r. „Program Rozwoju Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej na lata 1972–1975” zakładał, że Studium przejmie budynek przy ul. Zana 11, zarządzany dotychczas przez Kuratorium Okręgu Szkolnego. Planowano też przejście budynku Agrotechniki po przeniesieniu się Wyższej Szkoły Rolniczej na Felin. W programie przewidywano wzrost liczby studentów WSN do 6000 osób. Na rok 1975 planowano kolejny wzrost, tym razem do poziomu 6500 osób, w 1980 r. do 7340, zaś w 1990 r. już do 8700 studentów. Brak odpowiedniej liczby pomieszczeń sprawiał jednak, że nie można było tego osiągnąć, najwyższy poziom, jaki można było uzyskać to 3250 studentów dziennych i 1000 zaocznych. W planach była też budowa domu studenckiego przy ul. Zana, stołówki, kolejnych akademików, mieszkań dla pracowników, hali sportowej i innych.¹⁴

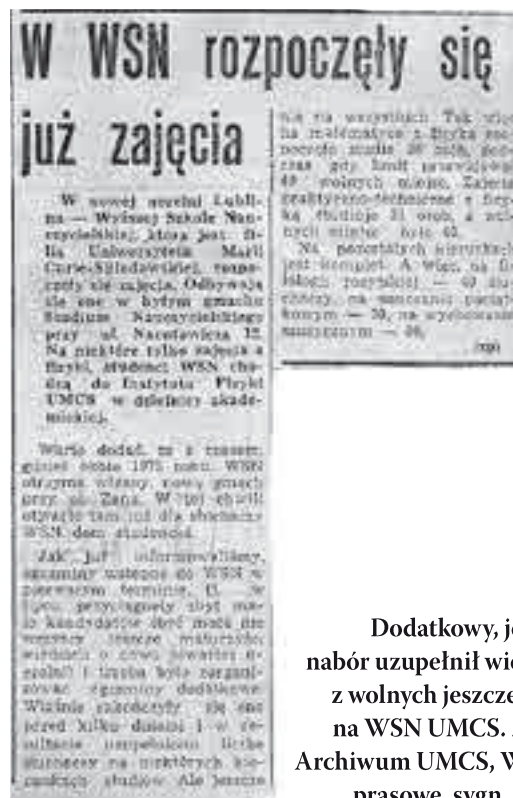
W 1972 r. dało się zaobserwować wzrost liczby studentów. Studium kształciło wówczas 871 osób, z czego 401 na studiach stacjonarnych, zaś na zaocznych 470¹⁵.

Żywoć Wyższego Studium Nauczycielskiego UMCS nie był długi. Już w styczniu 1972 r. zaczął krystalizować się zamiar jego przekształcenia. Idea ta padła na podatny grunt i w połowie 1973 r. WSN został połączony z Zakładem Pedagogiki i Psychologii wchodzącym

dotychczas w skład Wydziału Humanistycznego UMCS, a następnie przekształcony w Wydział Pedagogiki i Psychologii. Jego pierwszym dziekanem został znany już nam doc. dr hab. Karol Poznański, który pełnił tę funkcję nieprzerwanie do 1984 r.

W związku z utworzeniem nowego Wydziału, dotychczasowi studenci WSN na kierunku filologia rosyjska zostali przeniesieni do Instytutu Filologii Rosyjskiej i Słowiańskiej Wydziału Humanistycznego, zaś studenci kierunku matematyka z fizyką na Wydział Matematyki, Fizyki i Chemii. Ponadto Wydział Pedagogiki i Psychologii przejął z WSN-u wszystkie kierunki kształcenia na obu rodzajach studiów oraz jego pomieszczenia dydaktyczne.

Michał Kuchciak
Archiwum UMCS

**Dodatkowy, jesienny
nabór uzupełnił większość
z wolnych jeszcze miejsc
na WSN UMCS. Źródło:
Archiwum UMCS, Wycinki
prasowe, sygn. S 4/813.**

1. Pismo Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 6 czerwca 1970 r. do Rektora UMCS. Archiwum UMCS, WSN UMCS, sygn. Z 104a/1.
2. Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 czerwca 1969 r. Tamże, Akta Filii w Białej Podlaskiej, sygn. S 4/932.
3. Władysław Romanowski (1924–1972). Uczestnik walk pod Narwikiem, a następnie sekretarz Tymczasowego Komitetu Polskiego na Węgrzech. Absolwent KUL, asystent w Katedrze Pedagogiki UMCS, kierownik Punktu Konsultacyjnego Studiów Zaocznych w Zamościu (1961–1968) oraz Filii UMCS w Białej Podlaskiej (1968–1970), działacz AZS. Tamże, Akta przewodów doktorskich, sygn. H 73/14.
4. Informacja o działalności Wyższego Studium Nauczycielskiego Filii UMCS w Białej Podlaskiej (Załącznik nr 3 do Protokołu z posiedzenia Senatu UMCS z dnia 15 grudnia 1969 r.). Tamże, Akta Senatu, sygn. S 4/276.
5. Odpis Zarządzenia Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 czerwca 1970 r. Tamże, Akta Filii w Białej Podlaskiej, sygn. S 4/932. Oryginalne pismo nosi datę 1969, można jednak przyjąć, że chodzi raczej o rok 1970, gdyż okres pomiędzy dokumentem powołującym WSN jako filię UMCS a przekazującym go Akademii Wychowania Fizycznego jest zdecydowanie za krótki. Więcej informacji na temat Wyższego Studium Nauczycielskiego i Filii UMCS w Białej Podlaskiej w: A. Wydra, *Dwa semestry w Białej Podlaskiej*, „Wiadomości Uniwersyteckie” 2011, nr 7/176.
6. Protokół z posiedzenia Senatu UMCS z dnia 15 grudnia 1969 r., Archiwum UMCS, Akta Senatu, sygn. S 4/276.
7. Bohdan Komorowski (1912–1995). Absolwent filologii polskiej Uniwersytetu Warszawskiego w 1936 r., następnie nauczyciel w gimnazjum. W 1939 r. walczył w SGO „Polesie”, więziony do niewoli spędził w niej czas do 1945 r. Kolejne etapy swojego życia związał z UMCS: w 1964 r. doktoryzował się na tej uczelni, w 1969 r. uzyskał habilitację. Docent na Wydziale Humanistycznym UMCS, w latach 1969–1978 prodziekan w Akademii Medycznej. Od 1978 do 1981 r. dyrektor Instytutu Pedagogiki UMCS. Tamże, Akta kadrowe, sygn. K 6062. Zobacz także: „Wiadomości Uniwersyteckie” 1995, nr 3.
8. Zarządzenia Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z 18 maja 1971 r. Tamże, WSN Lublin, sygn. Z 104a/1.
9. Karol Poznański (ur. 1931). W latach 1951–1955 odbył studia pedagogiczne na KUL, w 1961 r. uzyskał doktorat w Zakładzie Pedagogiki i Psychologii Wydziału Humanistycznego UMCS. Od roku 1962 pracownik PAN, w 1969 r. organizator Wyższego Studium Nauczycielskiego UMCS, po habilitacji w 1972 r., w latach 1973–1984 organizator i dziekan Wydziału Pedagogiki i Psychologii UMCS. W latach 1984–1990 i 1999–2000 pełnił funkcję rektora w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Warszawie. Tamże, Akta kadrowe, sygn. K 12406.
10. Leon Koj (1919–1006). Doktor nauk humanistycznych UMCS (1962), doktor habilitowany na Uniwersytecie Warszawskim (1971). Od 1956 r. zatrudniony na UMCS jako zastępca kierownika WSN (1971–1973), prodziekan Wydziału Pedagogiki i Psychologii (1973–1978), zaś od 1974 r. kierownik Zakładu Logiki i Metodologii Nauk. Tamże, Akta kadrowe, sygn. K 12154.
11. Informacja dotycząca Wyższego Studium Nauczycielskiego UMCS, 23 września 1971 r. Tamże, WSN Lublin, sygn. Z 104a/1; Protokół z posiedzenia Senatu UMCS z dnia 26 lutego 1971 r. Tamże, Akta Senatu, sygn. S 4/277.
12. *W Wyższej Szkole Nauczycielskiej*, „Kurier Lubelski” z 16 lipca 1971 r.
13. Protokół z posiedzenia Senatu UMCS z dnia 26 lutego 1971 r. Archiwum UMCS, Akta Senatu, sygn. S 4/277.
14. *Program Rozwoju Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej na lata 1972–1975*, Lublin 1972. Patrz również *Program rozwoju Wyższego Studium Nauczycielskiego UMCS na lata 1972–1990*. Tamże, WSN Lublin, sygn. Z 104a/1.
15. R. Kucha, *Dwadzieścia lat Wydziału Pedagogiki i Psychologii*, „Wiadomości Uniwersyteckie” 1994, nr 4, s. 7.